

**Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради
Приватна установа
«Вищий навчальний заклад
«Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут
«Бейт-Хана»**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

**«НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО
СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В
ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ ЗАКЛАДІВ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

м. Дніпро / 22-23 жовтня 2020 р.

Новітні технології психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному просторі закладів загальної середньої освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (22–23 жовтня 2020 року, м. Дніпро) / ред. колегія: В. В. Сиченко, Р. С. Аронова, В. М. Швидун, Н. А. Крупенина, О. О. Базилевська. – Дніпро. – 2020. – 327с.

Конференція пройшла реєстрацію в ДНУ «УкрІНТЕІ», посвідчення № 346 від 26.08.2020. Науковий захід пройшов у рамках науково-дослідницької теми «Науково-методологічні та організаційні засади педагогічного супроводу інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти» (ДНУ «УкрІНТЕІ», реєстраційний номер 0118U004949).

У збірнику представлені доповіді учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції "Новітні технології психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному просторі закладів загальної середньої освіти".

Висвітлюються актуальні питання щодо створення відповідних умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами, управління інклюзивними закладами освіти, підвищення ефективності роботи інклюзивно-ресурсних центрів.

Участь у конференції взяли науковці, аспіранти, студенти ЗВО та науково-дослідних установ, а також керівники, учителі, психологи закладів освіти.

Матеріали подаються в авторській редакції, відповідальність за точність викладених у публікаціях фактів несуть автори.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Сиченко Віктор

доктор наук з державного управління, професор, ректор Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

Аронова Ріма

кандидат педагогічних наук, ректор Приватної установи «Вищий навчальний заклад «Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана»

Швидун Віктор

кандидат педагогічних наук, доцент, директор навчально-наукового інституту педагогіки Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

Крупенина Наталія

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної, спеціальної педагогіки, реабілітації та інклюзивної освіти Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

Базилевська Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної, спеціальної педагогіки, реабілітації та інклюзивної освіти Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОГО ДОСТУПУ ДІТЕЙ ДО ОСВІТИ

- **Колупаєва А.А.** Законодавче та нормативно-правове регулювання інклюзивного навчання в Україні у світлі освітнього реформування 8
- **Безена І.М., Ващенко М.І., Заржицька Е.І.** Державна політика у сфері шкільної освіти та структурні трансформації мережі закладів освіти з інклюзивного навчання 13
- **Слепаньова Г.А.** Інклюзивна освіта – важливий чинник забезпечення рівного доступу дітей до освіти 19
- **Якімова А.Ю.** Інклюзивне навчання – пріоритетний напрям забезпечення рівного доступу дітей до освіти 24
- **Олефір Н.В.** Роль сім'ї дитини з особливими освітніми потребами у впровадженні інклюзивного навчання 26
- **Бондаренко А.Ю.** Інклюзія – вибір сучасних батьків 30
- **Човник А.В., Рябовол Л.Т.** Становлення законодавства про інклюзивну освіту у закладах загальної середньої освіти в Україні 35
- **Білошицький С.В.** Підвищення психолого-педагогічної компетентності батьків учнів як чинник розвитку інклюзивного навчання в системі загальної середньої освіти 39
- **Мітягіна С.С.** Інклюзивне навчання – пріоритетний напрям забезпечення рівного доступу дітей до освіти. 42
- **Горопаха Н.М.** Створення освітнього середовища для вивчення природознавства у інклюзивному класі початкової школи 45
- **Дичківська І.М.** Інклюзивна освіта як інноваційна модель навчання 50
- **Коваль-Бардаш Л.В.** Діяльність асистента вчителя з формування освітніх компетенцій молодших школярів з особливими освітніми потребами 55
- **Крижановська Т.В.** Актуальні питання підготовки компетентного вчителя інклюзивної освіти 60
- **Ковалевич Д.О.** Формування професійної компетентності педагога до навчання дітей з ООП в умовах інклюзивної освіти 67
- **Козлюк О.А.** Діагностика рівня сформованості толерантного ставлення до дітей з ООП у старших дошкільників 72
- **Шабаєва Л.М.** Інклюзивне навчання в позашкільлі – вимоги часу 77

освіти. Вони ж можуть і повинні опікуватися процесом впровадження в широку практику соціологічних досліджень (у тому числі в рамках моніторингу) стану й розвитку інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. Вони здатні на високому науково-методичному рівні здійснювати діяльність, спрямовану на підвищення рівня моніторингової та соціологічної культури педагогічних і керівних працівників, розроблення методик та інструментарію досліджень, надання відповідної організаційної та консультаційної допомоги школам.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Волошина Т. А. Організація ефективного процесу впровадження інклюзивної освіти через створення системи маркетинго-моніторингових досліджень / Т. А. Волошина, І. С. Лапшина, С. М. Лупінович, К. С. Лупінович // Педагогічний альманах. – 2014. – Вип. 24. – С. 242-248. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2014_24_42.
2. Колісник О. В. Розвиток інклюзивної компетентності педагогічних працівників у системі неперервної освіти // Інклюзивне та інтегроване навчання: стан, проблеми і перспективи: збірник наукових праць / За загальною редакцією акад. Прокопенка І.Ф. – Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; «Мітра», 2019. – С. 90-94.

УДК 37.091.4

Наталія Горопаха,

к.п.н., доцент,

доцент кафедри педагогіки і психології

(дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Рівненського державного гуманітарного університету

СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Однією з актуальних проблем сучасної школи є створення освітнього середовища, яке, за твердженням О. Савченко [4], охоплює широкий інтегрований простір, а саме: середовище класу і школи, родинне середовище,

середовище додаткової освіти, соціальне середовище, географічне середовище. Адже освітнє середовище, створене відповідно до певних педагогічно Чим більше й повніше особистість самостійно використовує можливості середовища, тим успішніше відбувається її вільний і активний саморозвиток. Крім того, середовище – це саме той чинник розвитку, який певною мірою здатен змінювати (компенсувати або нівелювати) розвивальні впливи на особистість дитини. Тому в останні роки проблема створення освітнього середовища отримала ще один аспект, пов'язаний з впровадженням у початкову шкільну освіту інклюзивного підходу, оскільки все більше батьків дітей з особливими освітніми потребами обирають для них навчання в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Як підкреслюють дослідники проблеми інклюзивної освіти А. Колупаєва [3], С. Миронова [1] та інші, в основу інклюзії покладена ідеологія забезпечення однакового ставлення до всіх людей, але створення спеціальних умов для дітей з особливими освітніми потребами. Аналіз практики свідчить, що інклюзія передусім збільшує освітні можливості для дітей з нерізко вираженими вадами психофізичного розвитку, зокрема, з мовленнєвими відхиленнями. Якщо такі школярі мають збережений інтелект, самостійно себе обслуговують, адекватно контактують з однолітками, мають сімейну підтримку, то, за умови фахового психолого-педагогічного супроводу, вони цілком можуть засвоювати культурний досвід у середовищі здорових однолітків.

Інклюзивне навчання передбачає створення освітнього середовища, яке відповідає потребам і можливостям кожної дитини незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. У створенні інклюзивного середовища для вивчення молодшими школярами з вадами мовлення природознавства важливо також враховувати принципи нової української школи (НУШ), зокрема, перевагу дослідницьких методів та освітніх технологій у пізнанні навколишнього світу.

Серед умов, що підвищують розвивальний вплив освітнього середовища,

виокремлюється і вимога його екологізації. Йдеться про те, що середовище, створене у інклюзивному класі, має сприяти становленню у молодшого школяра сприйняття довкілля, інтересу до нього; оволодінню елементарними уявленнями про повітря, воду, ґрунт, їхні властивості, якості, стани, явища природи, рослини, тварин, людину, про зв'язок між станом довкілля та здоров'ям усього живого, основні Зорі і Планети; формуванню екологічно доцільної поведінки. Створення освітнього середовища для вивчення природознавства передбачає поєднання краєзнавчого, країнознавчого, планетарного та космічного підходів. Краєзнавчий підхід має забезпечити добірку природних об'єктів місцевості, де мешкають учні, та матеріалів про них: гербарії рослин найближчого природного оточення, зразки кори, плодів, ґрунтів; ілюстрації, репродукції картин, фотографії природних угруповань, найпоширеніших рослин і тварин, їхні короткі характеристики, цікаві особливості поведінки тощо. Країнознавчий і планетарний підходи передбачають наявність найпоширеніших об'єктів з різних природних зон України, а також (по можливості) з інших куточків нашої планети (мешканців морів, пустель, тундри тощо), їхніх описів. Космічний підхід передбачає наповнення освітнього простору матеріалами, які допоможуть молодшим школярам пізнати природу Космосу та Всесвіт.

У створенні освітнього середовища можна ефективно використати не лише рекомендації сучасних методистів, а й ідеї, обґрунтовані та втілені відомими педагогами минулого. Так, освітнє середовище для вивчення природознавства у інклюзивному класі початкової школи можна збагатити за рахунок втілення ідеї «Космічної зони» Марії Монтессорі, наявність якої сприяє формуванню в дітей цілісного сприйняття картини світу, усвідомлення відповідальності за перетворення, що здійснює людство на Землі та в Космосі [2].

Монтессорі рекомендувала створювати невеличкі городи, кутки природи, де діти могли б працювати, виявляти турботу про живих істот. Адже, за її переконанням, ніщо так не розвиває почуття природи, як піклування про живих істот. Тому на спільній грядочці кожна дитина має свою рослину, яку вона

садила, за якою доглядає і спостерігає. Використовуючи схеми, рисунки у щоденниках, діти фіксують результати своїх спостережень. Наявність кутків природи чи невеличких городів у інклюзивних класах, де є учні з фонетико-фонематичним та лексико-граматичним недорозвитком мовлення, допомагає залучити їх до навчальних завдань у формі дослідження. Учні, що мають проблеми з мовленням, але, разом з тим, на належному рівні володіють трудовими та дослідницькими вміннями, зазвичай зацікавлюються подібними завданнями. А обов'язкова персоніфікація рослини (кожному учневі пропонується дати своїй рослині ім'я, намалювати її портрет, розмовляти з нею під час догляду, знайти її «друзів» та «ворогів» тощо) не лише підвищує пізнавальний інтерес, а й стимулює мовленнєву активність дитини.

Окрім власне природних об'єктів у створенні підготовленого середовища, зокрема його «космічної» зони, Монтессорі радила використовувати різноманітний наочний матеріал, який допомагає отримати чи уточнити уявлення про довкілля, вчить бути спостережливими, захоплюватися навіть незначною часточкою світу, розуміти гармонію природи, берегти її. Спираючись на ідеї вченої, доходимо висновку, що для молодших школярів з особливими освітніми потребами слід створити активне розвивальне середовище, у якому немає випадкових речей та деталей. а кожен елемент виконує певну визначену функцію. Наприклад, глобуси, географічні карти, астрономічні календарі, необхідні для того, щоб учні навчилися встановлювати пору року, місяць, день тижня, число, день свого народження, візуально визначати відрізок прожитого року. А об'ємний і площинний макети Сонячної системи, карти зоряного неба допомагають молодшим школярам дізнатися, що планети відрізняються розміром і що кожна розташована на певній відстані від Сонця. Всі матеріали, які пропонує Монтессорі, конкретні та наочні, з багатьма дитина може вільно працювати без допомоги дорослого, це дозволяє їй не просто сприймати на віру слова педагога, а на власному досвіді переконуватися у вірності здобутих знань, робити самостійні відкриття.

Досвід переконує, що розвивальний вплив освітнього середовища

інклюзивного класу на учнів з особливими освітніми потребами зростає за умови залучення їх до створення та удосконалення цього середовища. При цьому для кожного учня слід дібрати завдання так, щоб воно не лише було посилене, але й мало корекційно-розвивальний вплив, а також стимулювало до об'єднання з іншими школярами. Так, якщо хтось з учнів має труднощі у орієнтуванні в часі, йому варто запропонувати виготовити хронологічні стрічки, на яких різними кольорами можна буде потім позначати пори року, місяці, дні тижня, періоди еволюції життя на Землі. Учням з розладами аутичного спектру варто запропонувати не лише виготовити стрічку (це для них може бути й нескладно), а й потім презентувати свою роботу однокласникам.

Отже, питання створення у інклюзивному класі початкової школи розвивального освітнього середовища стає надзвичайно актуальним і, в той же час, не є до кінця вирішеним. Серед іншого, недостатньо дослідженими є можливості використання ідей визначних педагогів минулого у створенні розвивального середовища для вивчення природознавства. Враховуючи те, що йдеться саме про інклюзивний клас, не випадковим є звернення до ідей Марії Монтессорі, яка була переконана у тому, що діти із затримкою розвитку не знаходяться за межами суспільства, вони мають таке ж, якщо не більше право на освіту, як і нормальні діти. Інклюзивне освітнє середовище для вивчення молодшими школярами з вадами мовлення природознавства слід облаштувати у такий спосіб, щоб учні мали можливість діяти (обстежувати, досліджувати, експериментувати, раціоналізувати) і створювати (робити щось по-своєму), отримували можливості вибору, потрапляли у ситуації, коли треба прийняти самостійне рішення і взяти на себе відповідальність за його наслідки для інших, самовизначитися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миронова С. Інклюзивна освіта: теорія та практика: навчально-методичний посібник / за ред. С. Миронової. – Подільський: Кам'янець-Подільський університет імені Івана Огієнка. – 2012. – 192 с.

2. Монтессори М. Дом ребенка: метод научной педагогики. – Москва: Астрель АСТ, 2005. – 269 с.
3. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / [за загальною редакцією А.А. Колупаєвої]. –Київ: А.С.К., 2012. – 308 с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти. – Київ, 2013. – 503 с.

УДК[159+37]:37.09-051

Ілона Дичківська,
д. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки і психології
(дошкільної та корекційної) імені проф. Т.І. Поніманської
Рівненського державного гуманітарного університету

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ

Демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, процес входження у світове економічне співтовариство зумовили зміну ставлення суспільства до проблем людей з обмеженими можливостями здоров'я, призвели до усвідомлення необхідності їх більш широкої інтеграції в соціум.

Загальносвітова тенденція в галузі соціальної політики кінця ХХ століття полягала в заохоченні інтеграції в освіті та боротьбі з різними проявами сегрегації. У шкільній освіті це втілювалося в розробку концептуальних положень, що створюють умови для забезпечення дійсної рівності в освоєнні дітьми з обмеженими можливостями здоров'я різних ступенів освітнього стандарту[5]. Підхід «школа для всіх» був викладений у Саламанкській декларації, прийнятій в 1994 році 92 країнами, в тому числі й Україною. У цьому документі пріоритетним завданням освітньої політики було проголошено створення інклюзивної освіти.

В даний час у світовій освітній практиці на зміну терміну «інтеграція» – об'єднання в одне ціле, приходять термін «інклюзія», тобто включення.